

№ 187 (25673)

РÆСТДЗВИНАД

Газет цæуын райдыдта 1923 азы 14 мартыйы — газета издаётся с 14 марта 1923 года

2022 азы 11 октябр — кæфты майы 11 бон, дыццæг

Аргъ 10 сомæ

КÆСУТ НОМЫРЫ:

2 ХÆРЗАУДÆН ПРОГРАММÆ
Олимпиаг чемпионтæ — Ирыстоны

3 НÆ РАЗАГЪДЫ АХУЫРГÆНДТÆ
Цард, зонад æмæ хъысмæт...

4 СПОРТИВОН ФИДИУÆГ
Уæззау атлетикæ

Ахсджиаг ныхас

Хъазахъхъаг æхсæнады æмбырд

Уæрæсейы Федерацийы Президенты Æххæстбарджын минавар Цæгат Кавказы федералон зылды хъазахъхъагты хъуыддæгты фæдыл УФ-ы Президенты цур Советы сæрдари хæдивæг Юрий ЧАЙКА æмæ РЦИ-Аланийы Сæргълæууæг Сергей МЕНЯЙЛО Дзеуджыкхъæуы архайдтой хъазахъхъагты Теркаг æфсæддон æхсæнады дзуаппæтæн æмбырд.

сæрмагонд æфсæддон операциы архайы, барвæндонæй чи ацъд, ахæм теркаг хъазахъхъагтæй 600 адæймæджы. Æдæппæтæй та кæрæдзи ивыны мадзæлтты Украинæйы архайдта 1150 хъазахъхъагджы. Уæрæсейы

ма арæст æмæ хæстон цаутæ кæм цауы, уырдаæм æрвыст æрцъд ног хъазахъхъаг батальон "Терк".

арæст у Цæгат Ирыстоны цæрджытæй. Уыдон æнтыстджынæй æххæст кодтой сæ размæ æвæрд æфсæддон хæстæ, хъæбатырдзинæд æмæ ныфсхæст æвдисгæйæ, сгарджытæ сæ кувст кодтой æфсæддон фæткы домæнтæ æххæст кæнгæйæ. Сæ "пæты дæр бандыстам паддзахадон хæрзиуджытæм, — загъта нæ республикæйы Сæргълæууæг.

Æмбырды архайджытæ æрхастысты ног арæст хъазахъхъаг æхсæнады къордтæ Теркаг æфсæддон хайы скондмæ бахæссныл, ивгъуыд азы бæрæггæнæнтæ æмæ æндæр фарстатыл.

рæг адæмы бахъахъæныны фархæджытæ. Абон Хъахъæнынады министрæдимæ æмархайды фæрцы

Юрий Чайка æмбырды архайджытæ арфæ ракæныны фæстæ фехъуын кодта, 6 октябры хъазахъхъагты хъуыддæгты фæдыл Пятигорскы цы æмбырд ацъдис, уый бæрæггæнæнты тыххæй. Амидта йæ Советы сæрдар Дмитрий Мионов. Уым ныхас цыдис сæрмагонд æфсæддон операциы уæрæсейаг хъазахъхъагты архайдыл.

Уынафæтæ рахастам, æфсæддон операци кæм цауы, уым цы хъазахъхъагтæ ис, уыдонæн æххуыс кæнын æмæ сæ фæткмæ гæсгæ ивыны фарстатыл тыххæй. Рох нæ уыдзысты, йæ цард Фыдыбæстæйы сæрраппон æнафоны кæмæн аксуйд, уыцы æфсæддонты бинонтæ дæр. Уый ууыл дзураг у, æмæ нæ паддзахады "рдыгæй бинонгæ цæстдæрд кæй ис уæрæсейаг хъазахъхъагтæм, кувд æнувыд патриоттæ æмæ нæ бæстæйы граждæнтæ, афтæ, — загъта Юрий Чайка.

Æххæстбарджын минавар æмбырды архайджыты зæрдыл æрлæууын кодта, хъазахъхъагтæ кæй уыдысты УФ-ы Президенты уынафæг сæрмагонд æфсæддон операци райдайыны æмæ Донбассы сабырцæ-

гуманитарон æххуыс Донбассы цæрджытæ æмæ æфсæддонгæн цауы нæ бæстæйы алы рæттæй. Хъазахъхъагтæ уырдаæм арвыстой 10 гуманитарон къанвойы. Луганск, Донецк, Мариуполь, Запорожье, Херсоны областтæм æмæ барвæндæй ацæуæг хъазахъхъагтæ арвыстой 520 тоннæйы продукттæ, медицинантæ æмæ æндæр товартæ.

Сæрмагонд æфсæддон операциы теркаг хъазахъхъагты активон архайды тыххæй йæ раныхасы фæнысан кодта Сергей Меньяйло дæр.

— Теркаг хъазахъхъаг батальоны сгарæг хайад

Уымæй уæлдай, бæрæггæнд цыдысты, хъазахъхъагты Теркаг æфсæддон æхсæнады сконды чи ис, уыцы республикон Алайнаг хъазахъхъаг æхсæнады зылды социалон цардимæ баст æмæ фæсивæдимæ патриотизмы хъомыладæй архайды фарстатæ.

Хъазахъхъаг сконды æнæрлæууæг уагæвæрдты фæлгæты, нæ республикæйы 16 स्कылайы арæст æрцъдисы калеттæ æмæ хъазахъхъаг кълæстæ. Горæттæгон районны хъазахъхъаг æхсæнады бæрны та сты, скылайы агъоммæ æмæ астæууæг ахуырады кусæндæгты 54 объект хъазахъхъагтæ. Уым службæ кæнынц районны хъазахъхъаг æхсæнады уæнтæ, — дарддæр дзырдта Сергей Меньяйло.

Хъазахъхъаг æхсæнады цыппар архайæджы та Юрий Чайка скорæхæджын кодта УФ-ы Президенты Æххæстбарджын Цæгат Кавказæг федералон зылды минавары арфæйы фыстæджытæй, Донецк, Луганскы адæмон республикæтæ, Запорожье æмæ Херсоны областтæм гуманитарон æххуыс активонæй кæй хæццæ кодтой, уый тыххæй.

РЦИ-Аланийы Сæргълæууæджы æмæ Хицауады пресс-службæ

Арæстæд

Кæстæртæн — ног рæвдауæндон

Заводы поселочы байгом ног рæвдауæндон, нырыккон техникон домæнтæм гæсгæ æххæст, ис дзы бинагтæ 280 сывæллонаг.

Хъæуы цæрджытæн ацы хабар æрхаста стыр æхсызгондзинад. Ам ис дзыуæг скылайы æмæ сын, кæй зæгъын æй хъæуы, нæ фæг кодта рæвдауæндон. Сывæлæтты ластой Дзеуджыкхъæуæ. Ныридæгæн 125 сывæллоны тыххæй балæвæрдтой куырдиæттæ, ног рæвдауæндонмæ райсыны фæдыл. Хъомылгæнинæгтæ уыдзысты 195, нырма уал дзы ис 120.

— Ныридæгæн скылайы рагæгоммæй ахуырады рæвдауæндæттæ байгом кодтам цыппар. Азы кæронмæ ма сæм æхсæз бафтæдзæн æмæ уыдзысты 1900 бынатæн. Техникон æгъдауæй, стæй нырыккон домæнтæм гæсгæ сты æххæст. Бузынг подрядон организациы минæвæрттæн, — загъта РЦИ-Аланийы Хицауады сæрдар Дзанайты Барис.

Хъахъæнæн мадзæлттæй дæр у æххæст. ГОБОЗТЫ Агуындæ Къамтæ систа ХЪАЙЫРТЫ Дианæ

Уавæр

Машинæтæ — бирæ

Арвыкомы фæндагыл сбирæ сты уæзласæн машинæтæ — Уæрæсейы арæнты сæртты ахизыны рад лæууыц 1100 машинæйы. Ацы хабар аппаратон æмбырды рæстæг фехъуын кодта вице-премьер ÆГЪУЫЗАРТЫ Мурат.

— Арвыкомы фæндагыл машинæтæ кæй сбирæ сты, уымæ гæсгæ, стæй республикæйы Сæргълæууæджы Указæмæ гæсгæ, уæлдай карздæр цæттæдзинады фæтк йæ тыхы ис Кировы, Æрыдоны, Горæттæгон районты æмæ Дзеуджыкхъæуы. Транспорт кæм сбирæ, уыцы рæтты адæмы æдæсдзинадыл дзуапп дæттынц пæлицæйы кусджытæ. Уымæй уæлдай дзы рад хæссынц тагъд æххуысы бригадтæ æмæ ирвæзынгæнджытæ, — загъта Æгъуызарты Мурат.

Нæ уацхæссæг

Ничи фæрох, ницы фæрох

Йæ цард — æнустæм фæзминаг

Воронежы горæты кадджын уавæры байгом кодтой бюст нæ "мæзхон, Фыдыбæстæйы стыр хæсты архайæг Дзотты Лазæрæн.

454-æм æхсæг взводы командир фæмард 1942 азы 15 августы, Чижовы плацдарм хъахъæнгæйæ. Немыцаг дзотыл йæхи баппæрста хъæбатыр лейтенант, фæлæ йын Советон Цæдисы Хъæбатыры ном нæ радтой. Йæ цыртыл фыст ис, мæлæты размæ йæ тугæй гæххæтты гæбæзыл цы ныхæстæ ныффыста, уыдон.

"Мæ адæмæн, Советон адæмæн лæггадгæнгæйæ, Райгырæн бæстæйы сæрибардзинадыл, йæ кадыл хæцын мæ туджы фæстаг æртыхы онг. Мæ æфсæддон ардбæхæрд æнæсардæй æххæст кæнын. Фæстаг сулæфты онг мæхи нымæйын адæмы иузæрддон хæбулыл. Сталины номмæ размæ!"

Лейтенант Дзотты-фырт. — Цыртдзæвæн кæй байгом кодтой Лазæрæн, уый махæн тынг æхсызгон у. Мæныл ном дæр уый кадæн сæвæрдтой. Нæ бинонтæ дзы сты сæрыстыр, фæзминаг у нæ кæстæртæн, — зæгъы Дзотты Лазæр, хъæбатырæн йæ "фсымæры лæппу. — Мæ сабионтæй хъуыстон йе сгухтæдзинады тыххæй. Мæ "къарæнтæ-иу мæ бон бамбæхсын дæр нæ уыд. Бузынг зæгъæм, чи ба-

Дзотты Лазæрæн

сæнадон змæлд "Иры стыр Ныхас"-ы Мæздæджы хайды сæргълæууæг Гуцаты Фридон.

Дзыуæ азы размæ уыдтæн Воронежы. Лазæры тыххæй бакастæн, ныхас цыд йæ ном сæнуон кæныны тыххæй. Сæрдтон, бюст чи скæна, ахæм скульптор, горæты разамындæ дæр баныхас кодтам. Бузынг, нæ фарсмæ чи æрбалæууыд, уыдонæн, — загъта Фридон.

Кадджын мадзæлмæ æрбацыдысты Стъарапалы, Краснодары крайты, Волгограды областы ирон диаспорæты минæвæрттæ æмæ Хуссар Ирыстоны делегати.

— Ирон кæй дæн, уымæй сæрыстыр дæн. Нæ горæтæ

Фестивал

Наукæ чи уарзы, уыдонæн

Нæ республикæйы сæйраг техникон уæлдæр ахуыргæндон — Цæгат Кавказы хæххон-металлургон институт — цалдæр бон дæргы уыд Цæгат Ирыстоны наукаон центр. Ацы бонты дзы цыд ацæтуæрæссон фестивал "Наука 0+".

Нæ республикæйы уый арæст цæуы 2013 азæй фæстæмæ. Раздæрау дзы уыд интеллектуалон ерыстæ, конкурстæ, конференцитæ. Цæгат Ирыстоны 27 ахуыргæндонны — скылатæ, техникумтæ, уæлдæр скылатæ рæвдыстой се "нтыстдзинæдтæ хъæуон хæдзарæды, медицинайы, истори æмæ робототехникæйы. Сæ наукаон архайды бæрæггæнæнтæн фæнæн уыд фестивалы рæвдысты.

— Фестивал байу кодта, наукæйы чи архайы, ахуыр-дзауты уыцы алыхуызон къордты. Тынг ахсджиаг у, скылатæ дзы кæй архайыны, уый. Йæ фæрцы сын ис наукæйы æнтыстдзинæдтимæ базонгæ уæвыны фадат, — загъта нæ республикæйы ахуырад æмæ наукæйы министр Алыбгты Эллæ.

Нæ уацхæссæг

СОГМА

Дзырды фарн

Бæндæнæн йæ дæргъ хорз у, ныхасæн — йæ цыбыр.
МАМСЫРАГЪТЫ Дæбæ

Нæ разэгды ахуыргæндтæ

Цард, зондæ æмæ хъысмæт...

Профессор Лолаты Тотрадзы сæххæст 85 азы

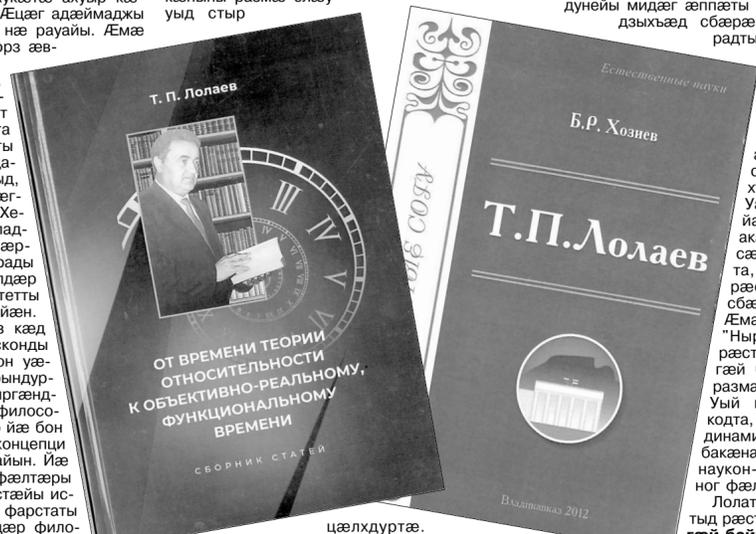
Царды мидæг алыдæр афтæ арæст у, æмæ адæймаг æдзухдæр тырны размæ. Цалынаг æгас ваййы, уæдмæ иае цардæндæг иу уым дæр æнцон иу 'рлаууы. Уымæ, уыцы фæндæг арæх царды фæлварæнты куы бахауы, уæд куы рæвдздæр фæвæййы, куы та — сабырдæр. Ахæм у, адæймагæн Хуыцау цы хъысмæт снысан кодта, уый. Ууыл фидæнмæ тындзгæйæ, адæймагæн размæ алы хатт гауызтæ тыгъд нæ 'рцауы. Уыцы фæлварæнты мидæг сбагæрæг ваййыцц, удгоймагæн иае къуыцы ахъыстыгæ бафты æмæ иае цы къуыхыты сæрты хианы бахъæуы, уыдон. Ахæм фæлварæнтæ дæтгæйæ, алы æзххон удæн дæр иае цард æмæ иае хъуыдæгтæ æвдæсгæ ваййы иае цардæндæгтæ ай-дæн. Уымæн иае растдзинадæвдисæг бæрзæндæг чи схызтис, уыдонæй иу у мах хорз хистæр, фæлварæнтæ зондæгты доктор, профессор, Уæрæсейы философон ахсæнады уæнг, нæ бастейны наукæйы сгъухтæр архайæг Лолаты Тотрадз. Зындгонд куыд у, афтæ-мæй 85 азы æнæхъæн Кавказы дæр нымæд цауыцц куырыхон лæджы сыгъæрин карыл.

Лолаты Петры фырт Тотрадз райгуырд 1937 азы зæрдæвæрæны мæйы 28 бон Дыгурыхъæуы, уалдзæджы кæрон, Ирыстонæ æрдзы диднагæ-калд иае тæмæнмæ куы схизы, уæд. Иае ном-æвæрæг ыл сæвæрдта Нарты кадджыты хъайтар Тотрадзы ном, æмæ нæ фæрæддæг. Таурæгъмæ гæсгæ, уый боньгон рæвдз цыппар æнгуылдзы бæрц, æхсæвæгон та — иу. Иумæйагæй, иае номæвæрæг, цыма иае уæны каст, уый хуызæн рауад. Уымæн æмæ чысыл Тота ахуыры мидæг иае 'мном таурæгон хъайтарæй фæстæдæр нæ зад. Дыгурыхъæуы дыккæгæм астæуккаг ско-лайы ма куы ахуыр кодта, уæд ын фæндæгæн æви æхсæвæгæн кыласы иае иу хæстæг хистæрæхсон радзырдта Эйнштейны теорийы тыххæй. Кæй зæгъын æй хъæуы, иае хъысмæтæ гæсгæ, фæ-лæ уæддæр рæвдзæ уды стыр цымыдысы баф-тыдта. Райдыдта ахуыргонды теорийы тыххæй цаутæ агурын, фæлæ районы библиотекæйы ахæм литературæ афтæ æнцон осарæн нæ уыд. Æмæ иае фæстæдæр Эйнштейн æмæ иае хъуыдытæ кæсын райдыдтой, куыд фæстæг æвдæгдзинад, афтæ. Иае агурæнты рæстæг-иу æм бахуыдтой æндæр авторты куыстыгæ дæр, фæлæ суанг уæддæр банкæрдта, иу дæр сæ иае иртасæнты мидæг рæстæджы тыххæй æмбары-нады алмæ кæй нæ бахæццæ, уый. Бæрæг уыд, сæ теоритæ кæронмæ кæй нæ райхæлдтой, уы-цы хабар. Уыцы рæстæг иае хæддæг дæр, хиуыл-æууæндгæйæ, райдыдта иае хъуыдытæ рæгъмæ хæссын. Æмæ-иу æм хатт афтæ каст, цыма уæ-лахимæ хæстæг лæууы, фæлæ-иу ын уый фæстæг дызæрдгызинад иае фæндæг æрæхгæд-та, æмæ-иу иае хъуыдытæ лæмæгъ бынæттæ ра-иртæста.

уый фадат ратдзæн иае теоримæ ногæй æр-кæсынæн. Махмæ гæсгæ, стыр цымыдысы ахæг сты Уæрæсейы наукæты уæнг-уахæсæгæ Спиркинны ныхæстæ: "Кæд адæймаг нæ бамбæрста рæстæ-джы æмбарынад, уæд уый хæрзæгъæуджын

адæймаг нæ сси". Антонн заманы Аристотел рæстæг бæрста материты змæлдимæ. Нæ рæст-æджы Эйнштейн рæстæг æмæ тыгъдæдæн рад-та физикон хъуыдыны мидис. Физикæйæ Нобе-лы премийы лауреат Илья Пригожин та ацы зона-дон æнтыст бамындта XX æнусы æлпæты цыт-джындæрыл. Лолаты Тотрадзы теори рæстæджы тыххæй быцæу ныхасы бацæуы Эйнштейны те-оримæ. Уый тыххæй иае науон куыстыгæ мæхуыр кæныны размæ слæу-уыд стыр

цæлдхуртæ. Азымджын æй кодтой, Эйнштейнмæ ныхмæ кæй лæууы, уый тыххæй. Æмæ иае уæд бахъуыд иае карз хъуыды фæлæмæгъдæр кæнын. Лолаты Тотрадзы концепци хæххæдæ æрцъæд эксперименталон хуызы. Уымæ, бацамонны хъæуы, иае куыстытæмæ, уыцы-иу рæстæг, био-логтæ раиртæстой иу вæзыгджын хуыддæг: уы-дон ныры онг пайда кæнын рæстæджы рагон æрмæджытæ, уыдон та дзуапп нал дæттынт абыны домæнтæн. Ацы быцæу ныхасы Тотрадз куыд амонны, уымæ гæсгæ рæстæг монон æмбæ-рынад нæу, фæлæ удварны. Æцæг, уæддæр сардта хорз ныхæстæ аргъуаны фыдтæн, уы-мæн æмæ сын сæ куыстыны сардта рæстæджы арф æмбарынад, советон ахуыргæндты хъуыд-дæр. Æмæ дæнцæг æрхаста Августин Блажен-ныйы куыст "Хуыцауы цур æргом ныхас"-æй. Уым аргъуаны фыдтæй иу рæстæгимæ баст фарстатæн рахизæн кодта æнæхъæн 40 фарсы. Уыдон мидæг Лолаты-фæр рахызт, нырыккон ахуыргæндтæ чи нæй, рæстæджы ахæм æмбæ-рынад. Августин Блаженныйы куыд нымæдта, уымæ гæсгæ, фидæнæн ис, зонд кæй нæ ахсы, ахæм фæтк. Тотрадзы концепцийы та дзырдауы: и-гъуыды рæстæг ныр нал ис, ис æрмæстдæр абы-ны рæстæг.

Фæстæг азы-иу мах арæхæй-арæхдæр сис-тæм æвдисæнтæ профессор Лолаты Тотрадзы ног зондон æнтыстдзинæдтæн аргъ кæныны цаутыл. Зæгъæм, академик В.В.Миленов нæ 'мбæстæджы философон æнтыстыты тыххæй фыста: "Тыгъдæд, рæстæг æмæ змæлдæн кæрæ-дзийæ фæхицæн кæнæн нæй. Иу кæнæн иннæ къæпхæны æмбарынадыл уымæн дзуаппытæ лæ-вæрдтой Лаплас, Декарт æмæ Мах. Нæ 'мдгон-тæй æлпæты уырындæгдæр æмбарынагтæ æз рахатъдтон профессор Лолаты Тотрадзмæ". Цытджын ахуыргонды фæллæйттæн бæрзонд аргъ скодта Ядерон иртасæнты институты дирек-

тор, Уæрæсейы наукæты академийы Президиумы уæнг, академик Алексей Сисакян. Уый иае фыстæджы сæрмагондæй бахахх кодта: "Фило-софийы вазыгджындæр фарстаты тынг цымыд-саг уыд дæ цæстæнгасимæ базонгæ уæввын". Ли-лия Матроница та Тотрадзы схуыдта нæ бæстæйы цытджындæр философтæй иу. Хъысмæт ын цы рæстæг радих кодта, уым уый бæрц чи сарæзта, ахæм адæймаджы тыххæй, бæгуыдæр тынг зын фыссæн у. Тотрадзы алы-варс цы магнитон быдыр ис, уый иуты химæ æл-васы, иннæты та илпæрд кæны. Мæнæ куыд фыссы уый тыххæй номдзыд профессор Карев: "Зындгонд у, адæймаджы удæгас буары тынг би-рæ æвæрцæгæ ивддзинæдтæ цæуы, уыцы фæстиуджытæй удгоймаджы буары цы ивддзи-нæдтæ цæуы, уыцы фæстиуджытæй æлпæт буар дæр ивы. Уыцы ивæнтæ аразыгъ адæймаджы хи рæстæг. Фæлæ уæддæр адæймаг (куыд удæгас удгоймаг, афтæ) иае царды кæронмæ ваййы иа-хи æцæг рæстæджы". Уæддæр цы формулæ хаст æрцъæд, уый ахæсгæ у æлпæт зæххы къорыи ис-торимæ дæр, кæд уый, зæххы къори у, рæстæ-джы удгоймагты æмзонд къордыл иае хъысмæт, уæд.

XVII æнусы райдайæны немцыг философ Ан-ре куыд загъта, афтæмæй "Алы горæтæн нæй иае хи философ". Тынг хорз загъд æрцъæд, фæлæ ма иае æз бафтауин: алы адæймаг, алы бæстæмæ дæр нæй иае хи философ. Уымæн æмæ философты уæддæр къæпхæны вазыгджын наукæ: æрдзон хуызы нæ рæзы суанг размæгъд культурæйы тыгъдæд дæр. Философи у, — æр-дзы, æхсæнады, царды алфамбылайы, рæстæ-джы тыххæй хуыдыкæнындæг чи гуырын кæны, ахæм фæрæз. Æз тынг сæрыстыр дæн, — "æл-пæт ирæтты зонды центр" (Къоста) — горæт Дæуæджыхъæуæн иае хи философ — Лолаты Тотрадз кæй ис, уымæй. Рæстæг ын у, уæв-ныды æнусонады тыххæй сагъæстæн цы хуыз рæвæрста, уый.

Лолаты Тотрадзы философты у вазыгджын æмæ диссæджы сусæг фæзынд. Иае уидæгты иу хай ныридæгæн уыдис зондон иртасæнты нысан. Уыцы вазыгджындæр фарстайыл ахуыр-гæндтæ архайдтой антикон дугæй абыны онг. Æмæ алыхуызонæ æмбæрстой рæстæджы хæс адæймаджы царды мидæг. Хи бастейны фидæ-нæй æууæндын хорз у, фæлæ Лолаты-фырт уы-цы-иу рæстæг нымæй: цы лыггæнæг фарстатæ нæм æнхæлмæ кæсынц, уыдон сæххæст кæны-нæн бахъæудзæн æлпæт дунейы æмархайд. Ирыстойнæг ахуыргонд нæ бастейны фыдцæг ахуыргæндтимæ раджы бамбæрста хуыдыкæ-нынады глобализаци: æмæ уымæй нæй лыггæ-нæн историйон хъысмæттимæ баст хуыдыдæгтæ. Уый у æлпæтæдæмон иудзинады фарсæхæд-жытæй иу.

Философон наукæты доктор, профессор Ло-латы Тотрадзы куыстыты иртæстгонд æрцъæдны рæстæг æмæ тыгъдæдæр арф философон æмæ физикон фарстатæ. Уыдонны мидæг, æлпæты фыдцæг дунейон наукæйы, арæст æрцъæд, адæй-маджы хъомыс æмæ химбарындæй сæрибар чи у, ахæм объективон реалон, функционалон рæстæджы концепци. Лолаты-фыртæн бантыст дунейы мидæг æлпæты фыдцæг рæстæджы æр-дзыхæд сбагæрæг кæнын æмæ дзуапп радтын ахæм фарстæн: "Цы у рæстæг?" Хуыддæг уый мидæг ис, æмæ рæвæрдæры зындгонд концептуалон рæстæ-джытæ, уымæ классикон механикæ æмæ ахæсгæдзинады теори сты, адæймаг кæй æр-хуыды кодта, ахæмтæ. Уæддæр загъд хуыдытæ иае зæрдыл даргæйæ, академик Илья Пригожин сæрмагондæй бахахх код-та, объективон-реалон рæстæджы æрдзыхæд сбагъырды кæныны фарста. Æмæ уый фæдыл фыста: "Нырæтæккæ сæйрагдæр у рæстæджы æмбарынад но-гæй байгом кæнын, цæмæй размæ рацæуа, уый тыххæй". Уый ма ногдæрæг бæрæг кодта, ома, "ног æмбарынад динамикæйы урæвæндтæ куы бакæнæм, уæд гæнæн уыдзæн науон-техникон революцийы ног фæлтæр райдайындæн".

Лолаты Тотрадзы къуы баф-тыд рæстæджы æмбарынад "но-гæй байгом кæнын", кæд æмæ иртасджыты иу хай æндæр хуыдыдйыл лæууы уыд, уæддæр. Æмæ уыдæгтæ иу хай æндæр хуыдыдйыл хæст уыди америкаг ахуыргонд Лип-пинкотт дæр: "Рæстæджы сусæгдзинады раз æлпæтдæр — раззонды æвналæнтæ, логи-кæйы формулæтæ, наукæйы мадæлæттæ — æлпæтдæр сæййы æдхъ". Рæстæг у, зонды бар кæуыл нæ цæуы, ахæм фæзынд. Æлпæт æнцуты кырыхонты бон дæр нæ бастæ рæстæ-джы сусæгдзинад райхалын. Фæлæ уæддæр уæрæсейаг ахуыргонд Лолаты Тотрадзæн бан-тыст рæстæджы функционалон концепци байгом кæнын. Уый фæзыны бæлвырд материалон объектты, процессты бынæттæ ивыны фæрцы (алы объект дæр процесстæ у). Уымæ, материалон объекттæ цæрыцц, сæхæдæг кæй аразынд, ахæм хи рæстæджы. Объективон реалон рæстæг Ло-латы Тотрадз схуыдта функционалон рæстæг, уы-мæн æмæ рæстæджы уæввынд æмæ иае 'иуæлтæ æгасæй дæр сты, нæ алыварс дунейы æмархай-ды фæрцы чи цæуы, уыцы ивддзинæдты дæлбар. Философон наукæты доктор Лолаты Тотрадзы куыстыгæ баст сты рæстæджы зындзинæдтимæ, æххæссы арф философон æмæ физикон уаг-æвæрдтыл. Дунейы наукæйы уый фыдцæг бæ-нæлдта æвæгдзинады концепци саразындæ, ома, адæймагæй, иае зоннадæй рæстæг нæ са-разындæ. Иае къуы бафтыд рæстæджы æрдз рагмон кæнын æмæ рæстæг цы у, уымæн дзуапп райсын. Сæйрагдæр та — Лолаты Тотрадзæн иае къуы бафтыд рæстæджы æвæгдзинад рагмон кæнын.

ХОЗИТЫ Барис

Æмбисæндтæ

Æгæр цæхджын дой-ны кæны, æгæр цæрвджын — сæлæт.

Буары уæнтæй кæ-цыфæнды алыг кæн, иа-рыст зæрдæйыи æмбæ-лы.

Æнæ æргуыбырæй хал дæр нæ сисдзына.

Æгъдæуттæй цы бæззы, уый — кæнина, цы нæ бæззы, уый — æп-паринаг.

Кæлмæрзæнтæ чи хæссы, уыдон сеппæт сылгоймæгтæ нæ сты. Худтæ чи хæссы, уыдон та — нæлгоймæгтæ.

Уарзондзинад мæлæ-тæй тыхджындæр у.

Æвзагы цы абады, уыдон сеппæт хæргæ дæр нæ сты, дзургæ дæр.

Фыдæлты дунæ — æмбисæндты дунæ.

Лæг æмæ ус æмдæн-даг сты.

Лæг æмæ ус — фæрæ-ты хæддæй барт.

Лæг æмæ ус кæрдзы куы ибарой, уæд сæ цард æнцон у.

Сылгоймæгтæй иу-тæ лæгуарзæ сты, ин-нæтæ — занæгуарзæ.

Ус хæдзарæн иае чы-сыл хур у, иае загды хай.

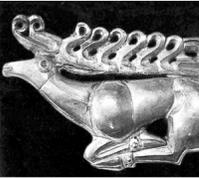
Ус — æнæдымгæ фæлмæн хур, бинотты загды хай.

Хорз сылгоймаг — хæдзары зæд.

Фыдæлты фæд

Æстдæссион саг

Ирон адæмон сфæл-дыстæды хъæддæг сьырдытæй уалдай уарзондæр, хæлардæр, лæгъздæр, рæвдæуæгдæр ныхæстæ фæдзурынц саджы тыххæй. Рæвдз, хуыддæджы адæймагæй дæр фæзæгъынц, саг лæг у, зæргъæ, æлвæст лæппуйæ та — сагарæн. Фæлæ таурæгъæнджытæ сæ 'ргом тынгдæр зæххæй сагæн иае сæр-дзын саг, æстдæссион (æстдæссыкъаджын) саг. Æстдæссион саг арæх æм-балы ирон адæмон сфæл-дыстæды, уæлдайдæр та — Нарты кадджыты. Кæдæг "Сослан мæрдыты бæсты" кæсæм:

"Бирæ фæхæттæн, фæлæ мыл ахæм æмбисонд ни-куыма сæмбæлд, — загъта Уырызмæг. — Ацы бон хъа-мылы уыдтæн цуаны. Кæ-сын, æмæ иу ран хуры тын-тæ ныккастыты æстдæс-сион сагмæ". Æмæ афтæ дарддæр. Æстдæссион, иае дьууæ сыкъайы бæласы къалиуау фæйнердæм æстдæс къабазы кæрдæм ауалзынд, ахæм саг.

Саг, уалдайдæр та æстдæссион саг, нæ раг-фидæлтæ, скифтам дæр кæдджын кæй уыд, уы-мæн æвдисæн у ацы къа-мы саджы фæлгонц. Нæ азынады размæ VI æну-сы иае сыгъдæг сыгъзæ-ринæй скодта скифаг зæрингуыр. Ахуыр-гæндтæ иае хонгæ дæр кæнынц "Сыгъзæрин саг". Ссардтой иае Кубаны зæххыл Костромæйы обауы. 2600 азæй иыл фылдæр цæуы, фæлæ иае хуыз нæ аивта, тæмæнтæ калы. Иае кæнæг дзы æвдисы саджы сонт, рæвдз фæзмæлд, уды хъару, нæрæмондзинад. Не 'ргом нын здахы иае фæл-гонцмæ, уæлдайдæр та иае æстдæс сыкъайы æвæрд-мæ. У гæппæввогн.

Скифты зæрингуырды аивадыл абон дунейы бирæ ныхас цæуы. Уæлдайдæр та, Украинæйы æмæ Хъы-рымы зæххыл цы хæвнатæ ссардтой, уыдоныл. Хæлæтæт сæ кæны Киевы абыны хæдвæзæрд хицæуад.

Поззийы уылæнтæ

БАБОЧИТЫ Руслан

"Рагагъон некæд фæууы амонд..."

Фæууы фæндагæн сæр æма кæрон, Бон дæр истый æ сæумæ 'ма æ 'зæргæл. Уайуы, урта æрбайсæгфуй и дон, Хорæн æ скæст, æ ранигулд — нæ сæрма...

Не 'ийевуы цард æ конд æма æ уаг, Райдайæн 'ма байдагæни 'й æ фæндæг, — Къæлхæнтæ ес фиццаг æма фæстаг, Иннетæ ба фæууыцæ къахкхуæрæнтæ...

ХУЗИСТ

Рæстæг — æхсир, алке ни — сæртæсæгæ, Найæн тæнгути, арфмæ нæ бæллæн. Уарзæн урдуг, и хæрдæ — нæ уодæсæг, Иссан цагъар хъæппæл æма цæллæн...

Нæ цард, цума — æмвæйнæ Нарты фингæ, Бæнтгæ — арах, уадзæн си гагидæ. Нæ цъух — устур, нæ сæримæгъ — талингæ, Мæнгæ — нæ Дин, козбауи тулд — нæ 'гъдау...

Нæ зин — уæлдзæн, нæ цийнæ — уæгъдæронæ, Нæ маст — тæппод, баредзæбæл — нæ уарзт... Нæ хбор кæнуы еуей дæр æ идонæ, Неке кæнуы æ саргы уæзæй гъаст...

Æ фид хуæрыу еу адæймаг иннæмæ, Уæддæр, гормон, нæма фæцæн сæлæт. Ефстагмæ ни ка байзайы æ кеми, Хæзуй той ба ударнæ 'ма фæрæт...

Не 'ргъау — æзнæт, гъонгæстæ — дзæрмаерасуг, Изæр — хæстæг, уæлæртгæ ба — æндзуг... Пæр-пæр кæнуы дунейæл и сау сасуг, Æ хаутæбæл — содзæгæ цæстисуг...

Æй цард хъæппæл, райсæн æй еу искондæн, Раздæхæн æй фæстæмæ, фал кудæй? — Нæ еу — кæдзос, æртгæвгæ, хуæргъудгондæй, Нæ иннæ ба — æнхиртгæ, æскъудтæй...

Æй цард гъæдæ, æмвæйнæ пихси цæндæ, Ес си хæмæлæ, тонæг сиздæг дæр. Еуети цар ниуы си еугур гъæнтæ, Иннетæбæл не 'сбадуй биндзæ дæр...

Ниууадзæн нæ хатдзæгтæ фæстагмæ, Зунди раст ниййæхæссæн мæлгæй... Куд нæййес, гæлæхæ, уæхæн уагмæ Æрцæуæн æ 'й афони, цæргæй?!

Ци лæмбунæг фæууæн нæ уосйæтти, Сьырдытæй уалдай уарзондæр, хæлардæр, лæгъздæр, рæвдæуæгдæр ныхæстæ фæдзурынц саджы тыххæй. Рæвдз, хуыддæджы адæймагæй дæр фæзæгъынц, саг лæг у, зæргъæ, æлвæст лæппуйæ та — сагарæн. Фæлæ таурæгъæнджытæ сæ 'ргом тынгдæр зæххæй сагæн иае сæр-дзын саг, æстдæссион (æстдæссыкъаджын) саг. Æстдæссион саг арæх æм-балы ирон адæмон сфæл-дыстæды, уæлдайдæр та — Нарты кадджыты. Кæдæг "Сослан мæрдыты бæсты" кæсæм:

Уотæ арæст цæмæ 'й царди радæ, О, æви хуæрæг раст æй æ конд? — Лæги нивæ кæнуы фæзæгæ адæ, Рагагъон некæд фæууы амонд...

ЕУ ТУЗМÆГ ЛÆГÆН

Ракæсунмæ гъæвтæй бæрзонд хонхæй, Догъ дæр архайдтай фиццаггондæл, Æма уæд æмбæснадæл ницхорз дæ, Нур ибæл исидæудтæ комкоммæ.

Фал цæмæ? Кæбæл кæнис æфхæлгæ, Ци ниуидтай адæм фуди нæзæн? Размæ цæуæн нæййес, сæрмаг бæлгæй, Размæ бæлгæй, нæййес сæрмаг кезæн...

ÆНÆНОМ ÆМДЗÆВГÆ

Исберæ 'нцæ мæ рунтæ. Уой æнгæлæ н' адтæн, Гъуди дæр нæ кодтон сæ радзæрти. Уогæ ба ци тæхдæнтти, æдта, банæдтæн, Бахизтæн ци цæлхдорæн сæ сæрти!

Мæ байуантæ нур ба æркардæнцæ, гормон, Æ думæг ницхæн æй мæ фæндагæн. Разæй ма — кусти хонх, мæ уæргутæ ба — дон, Рафæстæг уо, е дæр ислгъудæг æй...

Базонæн хъæзауат, кæд миййаг, фуднезæн, Уомæ гæсгæ 'рбадæн кæд дзоццæгй?... И фæстаг къæлхæнæй нæ фæууы æрхæзæн, Есгæ нæ æркæнуцæ уордæги...

КЫНДИ

Цийнæн мæмæ æвгъау кастæй Харз кæнунмæ мæ рæстæг, — Фæндурдæгъдæг и киндзахсти Нæ фæккафуй æхуæдæг...

Нæ ми адæгтæ мæ царди Суг уалдунмæ и рæстæг, — Гъæрæнгæгæнæг и марди Нæ фæккафуй æхуæдæг...

Нæ бæлхæтæн мæхе бози, Æд мин рахæртгæй рæстæг, — Цулæхтæ хуйæг æноси Æнæцулхъ — æхуæдæг...

Сæумон æртæг æ цубури Кæд уой бæрцæ 'й зæрдирай, Ка нæ уадзуй æ суйнæбæл Æрцæуæхуæцун уæд къæвдæй?..

И хæрæгæн, æнæфтигъдæй, Хъæбæр хуарз кæд æй, дзæбæх, Хæрæг фæстунмæ æ зæрди Куд нæ бæллæ уæд и бæх?..

Сæри кæцæ, цума, кудудрон, Æд бецъотæ æма сæригъунтæ, Фид ибæл æрзайуй æ фæндон, Минкый фæууы æрмæст устур зундæн...

Лæги реу бакæсгæй фæтæн æй, Уогæ ба нарæг æй, æстæфæн æй... Лæги хурфи уæргæг зæрдæн æй, Фæндон ба æрмæстдæр уæцæфæн æй...

Спортивон фидиуэг

Уэззау атлетика

Нæ фæсивæды минавæрттæ — Беларусы чемпионтæ

Ивгъуыд къуыри Республика Беларусы сæйраг горæт Минскы уэззау атлетикае цыдысты сæ бастейны фыццаг бынат бацахсынлæ ерыстæ фæсивæды (23 азы онг) 'хсан.

ЗОЛОЙТЫ Хъазыбег æмæ ГУСАЛТЫ Зæринаæ

Ерыстæм хуынд æрцыдысты Уæрæсейы ацы кармæ гæсгæ сæ ныхмæлæуджытæй кæстæр уыдысты (сæ дыууæ дæр сты 2004 азы гырдтæ), уæддæр сæ цæттæдзинад уыдыс æмбæлгæ æмæзæдзыл. Сæ архайд рауад æнæкъуыцы æмæ зæрдæмæдзæуæг, сæ дыууæ дæр бацахстой 1-аг бынаттæ.

Гусалты Зæринаæ 71 кг онг уæзы уыцы-иу ист скодта 105 кг, иæ риуæй та сыххыста 125 кг æмæ дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

сразы Абайты Мурат дæр, æмæ йын бантыст, уыдонæу, Беларусы чемпион суæвæйн.

Мурат ерыс кодта 109 кг онг уæзы. Фыццаг фæлварæны 175 кг уæзон шангæ уыцы-иу ист куы скодта, уæд уый бæрц иæ ныхмæлæуджытæй никæмæн бантыст сисын.

Дыккаг хуызы Мурат иæ дыккаг рацыды 190 кг иæ риуæй куы сыххыста, уæд, дывæргæй цы 365 кг æрæмбырд кодта, уыдон фæг уыдысты 1-аг бынатмæ рацæуынаг.

Афтæмæй Ирыстони минавæрттæ æртæйæ дæр систы Республикæ Беларусы чемпионтæ фæсивæды 'хсан.

Нæ шангистты архай хорзыл банымдта РЦИ-Аланыстони иуогнд командæйы сæйраг тренер

ЧЕЛÆХСАТЫ Мæдинаæ

АБАЙТЫ Мурат

рæй систа 219 кг (97+122). Ахæм бæрæггæнæнтæмæ Мæдинаæ дæр бацахста 1-аг бынат.

Нæ сæвæн чыдыкытæй фæстæдæр баззайынлæ не

Ерыстæм хуынд æрцыдысты Уæрæсейы ацы кармæ гæсгæ сæ ныхмæлæуджытæй кæстæр уыдысты (сæ дыууæ дæр сты 2004 азы гырдтæ), уæддæр сæ цæттæдзинад уыдыс æмбæлгæ æмæзæдзыл. Сæ архайд рауад æнæкъуыцы æмæ зæрдæмæдзæуæг, сæ дыууæ дæр бацахстой 1-аг бынаттæ.

Гусалты Зæринаæ 71 кг онг уæзы уыцы-иу ист скодта 105 кг, иæ риуæй та сыххыста 125 кг æмæ дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Иæ 'мбалы бафæзымдта чөлæхасты Мæдинаæ дæр. Уый 76 кг онг уæзы дывæргæй радыста 230 кг. Иæ 'муæзонтæй уый бæрц сисын никæмæн бантыст, æмæ рабылдта ацы кары Республикæ Беларусы чемпионы ном.

Культурæ

"Сабырдзинад Кавказæн"

Уæрæсейы Культурæйы министрæды хъæппæрсæй Ростовы цыдис аивæдты æшпагæдæмон фестивал "Сабырдзинад Кавказæн".

Нæ республикæйы номæй фестивалы архайдта Цæгат Ирыстони паддзахадон филармонийы адæмон инструментты оркестр "Ирыстон", иæ разамонæг Ходы Олег. Адæмы размæ рахастой ирон композиторты уацмæстæ, сæ программæйы райхъуыстысты Гæздæнты Булат, Гæбæраты Илья, Хаканты Дудар, Махъоты Ацæмæз æмæ иннæты мелодитæ.

Оркестры æрыгон коллектив нырæидæгæн зындгонд æмæ уарзон у, куыд республикæйы, афтæ æндæр рæтты дæр.

Фестивалы фæлгæты нæ музыкантæ концерт радыстой Новочеркасскы горæты, форумы кæронбæттæны та архайдтой аивæдты дæсныты гала-концерты Ростовы.

Æддæппæт ацы фестивалы архайдта 500 профессионал зарæггæнджы,

музыканты, кафæдджы, æрмдæсны, уымæ, Уæрæсейы 13 субъекты æмæ Абхазы Республикæйæ Культурæйы министрæдты минавæрттæ.

Иу зæронд ус сасиргур иæ сыхæгтæм бауади. Хæдзары зæронд лæг даргъ бандоныл хуысыды, æмæ, цæмæй ус ма фæфсæрмы уа, уый тыххæй иæ цæсгом кæртæй æрæмбæртæтæ.

Зæронд лæджы æфсин сасир куы радта, уæд хæрыуæвгурмæ дзуры:

Фæлæуу-ма, мæнæ иу арахъæ аназ! — Уый йын афтæ загъы:

— Нæ, нæ мæ æвдæллы. Цæй, уæд та æри! — æмæ иæ аныста. Дыккаг дæр афтæ.

— Иу ма дзы аназ! — хаты та иæм зæронд лæджы ус.

— Уæуу, æна, тынг æнæвдæлон дæн, — загъгæ та иæ аиста æмæ иæ аныста.

Афтæмæй дзы фæдл-фæдл, "æнæвдæлонæй" фондз аныста. Уæд зæронд лæг кæртæй бынайæ фæсæрæттæ ласта æмæ иæм дзуры:

— Хорз ус, уагæры ма дæ æвдæлгæ куы кодтаид...

Ахуд æмæ фылдæр фæцæрай

Сасиргур

Иу зæронд ус сасиргур иæ сыхæгтæм бауади. Хæдзары зæронд лæг даргъ бандоныл хуысыды, æмæ, цæмæй ус ма фæфсæрмы уа, уый тыххæй иæ цæсгом кæртæй æрæмбæртæтæ.

Зæронд лæджы æфсин сасир куы радта, уæд хæрыуæвгурмæ дзуры:

Фæлæуу-ма, мæнæ иу арахъæ аназ! — Уый йын афтæ загъы:

— Нæ, нæ мæ æвдæллы. Цæй, уæд та æри! — æмæ иæ аныста. Дыккаг дæр афтæ.

— Иу ма дзы аназ! — хаты та иæм зæронд лæджы ус.

— Уæуу, æна, тынг æнæвдæлон дæн, — загъгæ та иæ аиста æмæ иæ аныста.

Афтæмæй дзы фæдл-фæдл, "æнæвдæлонæй" фондз аныста. Уæд зæронд лæг кæртæй бынайæ фæсæрæттæ ласта æмæ иæм дзуры:

— Хорз ус, уагæры ма дæ æвдæлгæ куы кодтаид...

Хæрæг

Хæххон лæгæн иæ хæрæг былай ахауди, æмæ йын иæ хæуæбæстæ зæрдæ тæ æ в æ р д - той!

Ма хыг кæн, Хуыцау та дин дæр хæрæг ратдæн.

Уæд хæрæджы хицау дзуры:

— Нæ зонн, æз цы Хуыцауы зонн, уый мын æнæ фынддæс сомы хæрæг ратта?..

Æлгуз

Æрраби фистæгæй фæцæйциди. Кæсы, æмæ йæ фæндагыл-иу рæсугд æнгуз. Иæ цуры æлæуыды Æрраби, æдзынæг æм ныккæстæ æмæ дзурыс:

— О, ме 'сфæлдисæ Хуыцау, мæ хæдзар мын ацы æнгузы хуызæн дæг фестын кæн! — Иæхæдæг æнгуз с и с т а, асаста иæ æмæ разынди афтид.

Æрраби исдуг джихæй аздад, стæй дзуры:

— Тобæ, тобæ, Хуыцау! Куыдзы коммæ ма бакæс.

Дун-дуне — нæ алыварс

Цы у Мæй?

Мæй — планета, Зæххы æмбæлцон. Уый зилы зæххы къорнийы алфамбылай, стæй ма йæхи рады зилы Хуры алыварс дæр.

Зæххы алфамбылай Мæй æххæст зылд æркæны 27 боны æмæ 8 сахатмæ. Уыцы рæстæг уый зилы иæ сæмæны алыварс. Фæлæ 1959 азы Мæймæ уагд æрхыд советон тæххæн аппарат. Уый систа Мæйы иннæ фарсы хуыз. Уæд онг та йын мах ницы зыдтам.

Мæй у мард æрвон буар. Уым нæй атмосфера æмæ дон дæр. Уымæ гæсгæ дзы цардæн уæвæн нæй. Мæйы рухс та у Хуры рухсы иуæрдæм лæмæггæ дæхт. Уымæ гæсгæ нæм афтæ фæкæсы, цыма Мæй

рæ æмæ дон дæр. Уымæ гæсгæ дзы цардæн уæвæн нæй. Мæйы рухс та у Хуры рухсы иуæрдæм лæмæггæ дæхт. Уымæ гæсгæ нæм афтæ фæкæсы, цыма Мæй

иæ фæлгонц мæймæ бирæ хæттты аивы.

Махæй æмбæхст Мæйы фарсы Хур куы фæрухс кæны, уæд аый мах æлпындæр нæ уыном. Мæй у чысыл планетæ: диаметр Зæххæй у 4 хатты къæддæр.

1969 азы 20 июлæй 21 июлы æхсæвы америкаг астронавтæ Армстронг æмæ Олдрин æрбадтысты Мæйыл. Ацы атахт æмæ автоматон науты уый фæстæ иртасæнты æххуысæй ист æрхыд Мæйы хуыр, æмæ къуыц бафтыд бирæ ногдзинæдтæ базонны зæххы 'мбæлцонны тыххæй.

КЪОСТАНЫ Таймураз

Адæмон сфæлдыстад

Нарты Сыргон

Сырдон у цæугæдæттæ æмæ суадæтты бардуаг Гæтæджы фырт. "Гæды Сырдон", "Арвы хин æмæ зæххы кæлæн", "Нарты фылдылæ" æмæ цына хуызы рахоны кадæгæнæг Сырдон. Æдзухдæр ныхмæвæрд у Нарты гуыппæрсæтæм, сæ куырыхонтæм, Шекспиры драматы быдзæу сæйраг архайджытæ сæ аныстæ куыд том хæны, ахæм хæстæ æххæст кæны Нарты кадджыты Сырдон дæр. Фæлæ хатт æгæр карз æмæ æвирхъуа вæййынц иæ фылдылæ Нартæн, æмæ иæм æгъатыр разынынц уыдон дæр.

Сырдон Хæмыцы хъуг адавта, Нарты æмбырдмæ иæм хонинмæ куы æрбацæд, æмæ йын кæй нæ куымдта, уый тыххæй иæ кæй рацæфтæ кодта, уый фылдæнæг. Хæмыц бавдæлд æмæ йын иæ гадзайы фæрцы хиджыуысты зæххы бын иæ сусæг хæдзар ссардта. Сырдон уым нæ уыд. Иæ бинонтæ фæстæрстысты, ай та цæвæр бæллæх у, цæмæй нæ сардта. Хæмыц агæй систа иæ хъуджы дзидзæтæ, иæхæддæг хæдзары дурæрттæ фидæр æрæхгæдта, аргæвста бинонты æмæ сæ фыцгæ аджы ныккалдта. Сырдон иæ Хуыцауы цæф куы базыдта, уæд исдугмæ сæццæйæ азæд. Уый фæстæ иæ бинонты стæгдар агæй систа æмæ иæ хистæр фыртты цонджы стджытæй фæндыр сарæзта, иннæ лæппуты зæрдæтты тæгтæй фæндырæн скодта дзыуадæс тæны, æрбадтыс иæ хæуылуы стæгдары цур æмæ цæгъдын байдыдта:

"Мæ лæппутæ, мæнæн уын мæ бон хæрнæг кæнын нæ бауыздæн, фæлæ мын уы хуындис Къонагæ. Къонагæ, марды фæлдисинагæй къонайыл цы баваерой, уымæй ды рухсы бад!"

Стæй та ныццæгъды æмæ загъы: "Ме 'ннæ лæппу — Уæрагæ, марды фæлдисинагæй уæрагыл цы æрæвæрой, уымæй ды рухсы бад!"

Стæй та ныццæгъды: "Ме 'ртыккаг лæппу — Фуагæ, марды фæлдисинагæй фу цæуыл бакæной, уымæй ды рухсы бад!"

Иæ фæсдур уæрм уыдыс — стæгдар уым ныккалдта, иæхæддæг иæ фæндыр райста æмæ рацъд Нартмæ. Ныхасы иæ ныццæгъта æмæ иæм нызæрыд:

"Нарт, ай уын мæ лæвар, æмæ мæ уемæ цæрын бауадзут!"

Нарт уыцы фæндыр райстой æмæ кæрæдзийæн загътой: "Иу-уыл цагъды куы фæуæм, уæддæр ацы фæндыраен ма уæд фæсæфæн. Уый чи цæгъда æмæ мах ном чи мыса, уый уыдзæн нæхион!"

Афтæ фæзынд фæндыр. Фæндыр фæзынд Сырдон, адæймаджы трагедийæ. "Трагедийæ рæвæрдис музыка! Уый у стыр хуыдыдзинад Нарты кадджыты", — фысы Нигер. Уый у Сырдонæ стырдар сгъухт. Уый иæ æвæры Нарты кадджыты хæббатырты фарсæм.

Сырдон у суадæтты, ома, дзыхдонны бардуаг Гæтæджы æмæ Æхсæртæггаты мад Донбеттыры чызг Дæрæссæйы фырт. Сæвæрд Дæрæссæйы æвæндонæй, Гæтæджы тыхмийæ. Сырдон зыдта æлпæт дæр, цы уыдыс æмæ цы уыдзæн, уыдæттæ. Нартимæ нæ фидыдта, цыдис сыл сайдæй, æмæ иæ сæхæддæг дæр сайдтой, фæлæ иæ уарзгæ дæр бирæ кодтой. Фарстой иæ зондæй дæр.

Фæуæт хæссæг æмæ æлхысæ ныхæсгæнæг уыд, æмæ йын уыцы минуæгæн дæр нæ быхстой. "Нæтæ кувд загъы иу кадæг: "Мæтæ иумæйæг æмбырддон хæдзар арæзтой æмæ йыл фæцархайдтой афæдзæй-афæдзмæ, цæмæй иæм Сырдон фау ма æрхастайд, уый тыххæй". Сырдон уыд дзырдæрхæст, иæ ныхæс къæдзæхтæ дæр хæлдта, мады гуыбынмæ-иу базыдта, чызгын уыдзæн æви лæппу, уыд зондджын, иæ ныхыл — амондхæссæг нысан, фæлæ цард мæгуырæй. Сырдон Нарты кадджыты, Уырызмæг æмæ Сатанайау, цæры кæрæй-кæронмæ. Архайты бирæ кадджыты, йæхицæн дзы ис сæрмагонд цикл. Уымæй Нартæ æфхæ-

рынц, сайынц, мæнгардæй йыл разилынц, фæлæ сыл уæддæр йæхæдæг фæуæлæхиз вæййы. Сæ зындгонд адæмæй, Уырызмæджы йæдæмæ, æфхæрд кæмæй нæ зоны, ахæм нæй. Иæхæддæг дæр æрмæст уымæй аргъуы кæны, нымæй иæ. Борæтæ иæ амарынвæнд куы скæнынц, уæд æм Сырдон иæхи хонæг æкæны æмæ Уырызмæгæн дæлгоммæ ныхæсæй бамбарын кæны Борæты фыдвæнд. Борæтæ, дам, кувыд кæнынц се 'рдамонгæ хæдзары æмæ дæ хонынц. Кæд дæ фæнды — рацу, кæд дæ нæ фæнды — ма рацу. Сырдон мæлгæ дæр æкæны, æмæ, куы мардис, уæд Нартæн ныфæдзæхста, адæмы хæр кæм хъусон æмæ, фосы уасын кæдæм хуысы, уым мæ ма бавæр, загъгæ. Уыдон æй фыддæрæдæн бавæрдтой сæ Ныхасы æмæ, кæрæдзмæ куы рамæсты сты, уæд-иу сæ иу иннæйы фæлдысты Сырдонæн.

Уæд Нарты адæм загътой: "Амæн нын иæ 'гасæй иæ мард ноджы диссагдæр куы у æмæ нын фыддæрæн куы фæдис: цæй, æмæ иæ скъæхæм æмæ иæ фурды баппарæм". Афтæ бæкодтой. Сырдон уыд Донбеттыры хæрæфæрт, æмæ, фурды куы бахуад, уæд райгас ис æмæ соыд Нарты Ныхасы. Æмæ та сæ сайын райдыдта, фыдмæтæ сын кодта. Уый зондæй фæнхæмæ сты Хуыцауимæ дæр æмæ, цæмæй сæ быцæг цырендæр кæна, ууыл архайы карзæй. "Цагъды фæуат, Нартæ, — загъта сын Сырдон, — кæд искуы ис (ома, Хуыцау), уæд ын кувæг мауал кæнут. Стæй уæ дурæрттæ бæрзонд саразут, цæмæй уæ сæртæ ма гуыбыр кæнæт, нарт мæ мæнæн кувынц, загъгæ, загъдзæн. Афтæ куы бакæнат, уæд уы иæхæдæг агурдзæн". Æмæ уый фыдæй сæ сæртæ арцъд. Семæ Сырдон дæр йæхи къæхт ингæнмæ ныххæст удæгасæй.

Сырдонæн хæуæгæрон уыд хæдзар, йæхæддæг уым цард. Фæлæ, иæ ус æмæ фыртæ кæм цардысты, уыцы хæдзарын ници зыдта. Кадæг "Фæндыр куыд фæзынди"-йы

Нарты Хæмыцы

цмæ ис, авд азы хуысæ чи уыд, ахæм хъуг, æмæ хæлдис фырдæрдæй. Сырдон йн æй адавы æмæ иæ ныккæны, хиджыуысы йын цы хæдзар уыдыс, уырдым æмæ иæ арæвæд. Хæмыцæн къулбадæг ус цацамонны "Сырдонæн ис кæмдæр зæххы бын хæдзар, æз дæр æй нæ зонн, æмæ иæ хæуы ссарын. Уымын ис ус æмæ зæнæг дæр, æмæ дæ хуыдзы уым агур... Райсомæй раджы иæ гадза кувдзæ рацæуы æддæмæ, æмæ иæ бахъæхъæн. Гадза ахст цæмæй æрцæуа, уый бакæн. Æмæ йын иæ къæхыл бæбæтт уыр-дæндах. Нæ дын комдзæн уый сæ хæдзармæ, æмæ йын мæлæтты æм-бис цæфтæ фæкæн, æмæ уæд цæудзæн æмæ ды дæр иæ фæдыл цу, уый дæ бахæццæ кæндзæн Сырдонæн хæдзармæ". Хæмыц афтæ бакодта æмæ Сырдонæн хæдзар ссардта. Сырдонæн хæдзары кой ирон адæмы 'хсан абон дæр ма арæх фæхуысæн вæййы, иæ хæдзармæ уазæг чи нæ хоны, уымæй фæзæгъынц: "Иæ хæдзарын Сырдонæн хæдзаруа ници зоны".

ЦГЪОЙТЫ Хазби

РЕКЛАМÆ, ХЪУСЫНГЕНИНЕГТÆ

Газет "Рæстдзинад" хичæн адæймагтæй, куыстуæтгæй, кооперативтæй, алыхуызон фирмæтæй, кинотеатртæй, клубтæ æмæ салонтæй асламдæр æргътæй исы алыхуызон хъусынгенинегтæ, бæрæгбæтты, кувыдты, чындзæхсæвты æмæ райгуыраен бонты фæдыл арфæтæ, тæ-фæрфæстæ, мысан бонты æрмæджытæ, рекламæ, уымæ — газеты радон, науæд та хæстæгдæр номыртæм.

КУСГÆ БОНТÆ — кувырисæр, дыццæг, æртæйцæг, цыппæрæм, аймамбон (9 сахатæй, 18 сахатмæ).

Покос травы и вырубка деревьев любой сложности. ТЕЛ.: 8-909-477-60-99; 8-928-939-80-00.

САНТЕХНИК: устранение засоров любой сложности. ТЕЛ.: 8-918-834-82-74 (Эльбрус).

Тæбæхсæуты Балойы номыл паддзахадон Ирон академион театр. уæ хоны спектаклтæм 14 октябры "Зæллий чындзæг" 12 + Саламты Къостайы пьесæмæ гæсгæ Райдайæн — 18.00 сахатыл. 15 октябры "Се человек" 12 + Хетæгкаты Къостайы пьесæмæ гæсгæ Райдайæн — 3.00 сахатыл. 15 октябры "Фатимæ" 12 + Хетæгкаты Къостайы пьесæмæ гæсгæ Райдайæн — 18.00 сахатыл. 16 октябры "Бременаг музыкантæ" 0 + Браты Grimm Райдайæн — 12.00 сахатыл. 16 октябры "Нæ фæхуыстон ма загъ" 12 + Гаглойты Владимирæй пьесæмæ гæсгæ Райдайæн 18.00 сахатыл. Билеттæ балхæнæн ис театры кассæйы. Уæ фарстытæм бадзурæн ис ахæм телефонтæй: 55-14-68, 25-17-37, 25-11-42. Ист цæуынц коллекцион кувирдæттæ. Зал ифтонг у тæлмаггæнæн аппаратурæйæ.

Продаем органическое удобрение — конский перегной. 1 мешок — 39 кг